

СОСТОЈБА СО ДОПИСНИЦИТЕ НА МРТ

Автор: М-р. Фиљана Кока

Април, 2021

Здружение на новинарите на Македонија

Телевизиите се електронски медиуми кои досегнуваат речиси до целата публика, од најмладата па сè до најстарата популација (1.631.830 гледачи). Во изминативе две децении, досегот на телевизијата кај нас изнесуваше над 99 % што значи дека речиси сите гледачи барем еднаш во неделата 15 минути гледале некоја телевизиска станица. Разновидноста и инклузијата се важни вредности. Тоа е образецот кој ја дава суштината на постоењето на јавните сервиси, но и причина да се поддржи нивното постоење дури и при изобилство на медиуми на пазарот. Програмската разновидност е чувствителна тема за јавниот сервис поради посебните обврски по однос на програмската содржина и токму нејзиното воспоставување и менаџирањето треба да е еден од врвните приоритети.

Особено што програмската разновидност претставува одраз на демократско функционирање и „совесното“ работење на јавниот сервис. За постигнување на децентрализиран информации односно, покриеност на содржините со информации за одредени состојби и случувањата во внатрешноста потребна е развиена дописничка мрежа која ќе игра значајна улога во поглед на унапредувањето на културниот идентитет на земјава во целина, а посебно на нејзините региони. Исто така, тие се важни за заштита на јазикот и одржување на традицијата на локалните заедници, поттикнување на културен јавен дијалог за сите граѓани во насока на унапредување и зацврстување на односите меѓу различните заедници од земјава и надвор од неа. Дописништвото е императив кој се потврди и во време на пандемијата на КОВИД-19 кога непречено се добиваат основните и он лајн информации од терен преку дописниците.

Од анализите на ЗНМ се покажа дека МРТ мора да достигне значајни подобрувања не само во балансот на вестите и во делот на програмата туку да стане лидер при промоција на професионалните стандарди за да ги мотивира приватните телевизии на долг рок да го следат таквиот пример.¹ Националните медиуми известуваат на централистички начин и скоро да не

¹ https://znm.org.mk/wpcontent/uploads/2020/07/status.pdf?fbclid=IwAR0xayneLFajFanA4N2o0AmLPFsF0A4GEAEp47TnMfdDO_TdM4HYBmP30 , преземено на 29.03.2021

ги покриваат темите кои се значајни за локалната заедница и населението со што во јавноста изостанува целосната слика за сите општествени состојби. Дописниците се многу важен ресурс за квалитетот на медиумите и понудата на нивните содржини и треба да им се посвети посебно внимание. Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ) побара од раководство на МРТ да обезбеди развој на дописништвата во секој од осумте плански региони во Република Северна Македонија со цел да се подобри ефикасноста на нивната работа односно најмалку по тројца новинари и двајца сниматели /монтажери или вкупно 24 новинари и 24 сниматели/монтажери.² Во дописот до МРТ, ЗНМ посочува дека од суштинско значење е сите новинари и сниматели да бидат вработени со полно работно време со договор на неопределено време и ова да се спроведи во текот на 2021 - 2022 година. Во секој плански регион да се обезбеди работен простор и средства за работа вклучувајќи и најмалку по едно возило за дописниците на јавниот сервис и националната медиумска информативна агенција, односно најмалку осум дописнички центри.

Во 2020 година, МРТ ги оформи првите регионални центри кои за почеток се скромно опремени со по една камера, студиско светло и аудио опрема со која ќе можат директно да се вклучат во програмата на МРТ за да ја збогатат со содржини од целата земја. Македонската радио телевизија во моментот има „дописни центри“ во следните градови: Струмица, Штип, Прилеп, Велес, Битола, Охрид, Куманово, Тетово, Гостивар и Кичево. Според извештајот на МРТ се направени инвестиции за реновирање на објектите, сценографијата и техничката опрема за сите дописништва. Со ова, Македонската радио телевизија после 15-тина години повторно има секојдневни информации од поголемите градови во земјава што пак, дополнително овозможува заштеда во смисла на тоа да нема потреба да се испраќа екипа од Скопје за секој настан. Со објавувањето на информации од дописниците на програмите на МРТ се оформува појасна слика за состојбите и за случувањето на територијата на целата држава.

² ЗНМ, допис: Реакција на ЗНМ во врска со петгодишната стратегија на МРТ во врска со развојот на дописничката мрежа, Скопје, 29.12.2020

АНКЕТА

Со цел да се утврди вистинската слика за дописничката мрежа на јавниот сервис односно, колку од дописниците се во редовен работен однос, какви се просторните и работните услови на дописниците, ЗНМ спроведе анкета за дописниците од сите регионални центри. Нивните одговори во однос на 4 клучни прашања ги прикажуваме посебно, со секое прашање следи и одговорот.

1. Колку дописници и сниматели имате во вашиот плански регион?

Куманово - дописен центар

Елена Георгиевска - новинар

„Само МРТ 1 и 2, МИА и Канал 77 имаат ангажирано дописници од Куманово. Оправдувањето на телевизиите е дека не им е исплатливо поради близината на Куманово до Скопје (80 км), па кога имаат потреба испраќаат екипи од Скопје или материјалите ги земаат од Владата, министерствата и слично. Само МИА има ангажирано дописник од Крива Паланка.“

Небојша Кипријановски, снимател и монтажер од Куманово

„Колку што сум запознаен во мојот регион, односно североисточниот регион нема други дописници освен дописничката мрежа на Македонска Телевизија. Во минатото, Канал 5 и Сител имаа свои дописници за кои еден краток период и јас работев како снимател и монтажер.“

Штип – дописен центар, Славица Величковска

„Во Штип има дописници на МИА, Телма, Алфа, Сител, 24 вести и МРТ, а сниматели имаат сите освен Сител.“

Струмица - дописен центар, Стојне Митева

„Во Југоисточниот регион работат 4 дописници за национални медиуми од кои 3 за телевизии со 3 сниматели и еден дописник за МИА.“

Велес - дописен центар, Петар Пецков, новинар

„Дописник еден, јас и еден снимател за подрачјето за Свети Николе, Велес, Неготино, Кавадарци, Демир Капија и помалите општини Градско, Чашка, Лозово, Росоман“

Велес, Александар Костов, снимател

„Еден дописник и еден снимател за МРТ, нема дописници за други телевизии.“

Прилеп – дописен центар, Елизабета Митреска, новинар

„Една екипа составена од еден дописник и еден снимател за општините Прилеп и Крушево и за соседните рурални општини Долнени и Кривогаштани“.

Битола - дописен центар, Стевче Митревски, новинар

„Во моментот во Битола има по еден дописник за МТВ и за македонското радио ангажирани во постојан работен однос и еден снимател за МТВ ангажиран преку агенција со договор на дело.“

Гоце Андоновски, снимател

„4 телевизиски екипи односно, 3 национални телевизии и 1 локална која соработува со националната телевизија. 3-5 дописници за печатени медиуми, интернет портали и новински агенции.“

Охрид, Сашо Нелоски, новинар

„На подрачјето на општините Охрид и Дебарца има еден новинар кој ги

покрива настаните и подготвува прилози за Македонската телевизија и за Македонското радио и еден снимател.“

Охрид - Струга, Тони Нически, снимател

„Во Охридско - струшкиот регион има двајца новинари и еден снимател кои работат за МТВ1 и 1 новинар и 1 снимател кои работат само за МТВ2.“

Струга - Охрид, Соња Рилковска, новинар

„Во Охридско - струшкиот регион МРТВ 1 има двајца новинари дописници, по еден за Охрид и Струга, но работиме со еден снимател. МТВ 2 албанска редакција има дописник, новинар и снимател од Струга. За другите ТВ куќи: по еден дописник имаат Сител, 24 ТВ, Алсат и Алфа ТВ односно, националните телевизии имаат шест новинари дописници и пет сниматели. Дописници од регионот имаат и Телевизиите Канал 5 и Телма, но за жал веќе три години овие национални ТВ куќи немаат дописници. МИА има двајца дописници, еден од Охрид и еден од Струга, исто и редакцијата Сакамдакажам.мк.“

Еден новинар од МТВ1, снимател и еден новинар од МТВ2 ги покриваат дописни центри Тетово – Гостивар

Кичево го покрива еден новинар од МТВ2.

2. Каков тип на договор за работно ангажирање имате и од кога?

Куманово, новинар

„Јас сум ангажирана од март 2020 година, преку авторски договор со МРТ 1 и Агенција за интелектуална сопственост и го потпишуваме секој месец.“

Куманово, снимател

„Јас сум хонорарно ангажиран како снимател за МРТ заедно со новинарката Елена Георгиевска. Договорот го потпишуваме секој месец тековно и ни представува дополнителен стрес и загриженост заради паричните средства што ги чекаме од истиот и кој значи наша егзистенција.“

Штип, новинар

„Јас сум со месечен авторски договор од март минатата година. Мислам дека колешките од ТВ Алфа, МИА и 24 вести се вработени на неодредено време.“

Струмица, новинар

„Мојот и договорот на колегатата снимател е Договор на дело кој се обновува секој месец. За МТВ сме хонорарно ангажирани од месец март минатата година.“

Велес, новинар

„Ангажиран сум месец дена и не можам да дадам конкретна забелешка“.

Велес, снимател

„Договор на дело и го потпишувам секој месец од 21.03.2020“

Прилеп, новинар

„Имам договор на неодредено време, а сум вработена во МРТ како дописник од октомври 1995 година.“

Битола, новинар

„Имам договор за постојан работен однос во МТВ од 01.05.1992 година. Инаку пред тоа, во истата телевизиска куќа работев хонорарно во период од десет години. Сè вкупно, во континуитет во МТВ работам 37 години “.

Битола, снимател

„Авторски договор од 04 јуни 06 2020 година“

Охрид, новинар

„Договор на неопределено работно време од 15.09.1988 година“.

Охрид – Струга, снимател

„Во МТВ сум од 2004 година. До 2010 година хонорарно, а потоа со договор за вработување на неопределено време“.

Струга – Охрид, новинар

„Јас лично, веќе една година имам договор за хонорарно ангажирање на еден месец. Потпишуваме од месец за месец, без здравствено и пензиско осигурување. Моите двајца колеги од Охрид имаат решенија, додека албанска редакција во Струга и двајцата колеги се исто хонорарци.“

3. Како може да се подобри статусот на дописниците во МРТ?

Куманово, новинар

„Сметам дека од клучна важност е јавниот сервис да има дописници од сите региони, но тие треба да имаат соодветен професионален статус што подразбира платен работен стаж и здравствено и пензиско осигурување“.

Куманово, снимател

„Апсолутно, статусот на дописници и нашето вистинско вреднување на искуството и посветеноста која што ја вложуваме со секој наш производ би требало да значи наше вработување во МРТ, не само како хонорарци туку со сите привилегии односно социјално и здравствено осигурување. Ова зацврстување на нашите позиции во МРТ би значело и уште поголема

мотивација за поквалитетна работа и похрабри обиди за позитивна промена на нашето секојдневие и општество, а се со цел поквалитетен живот за сите граѓани. Јас сум ангажиран во телевизиите во мојот регион веќе 20 години, а платен работен стаж имам за само за третина од годините поминати во медиумите, па затоа најважно за мене би било решавање на статусот во МРТ“.

Штип, новинар

„Со вработување, доопремување на канцеларијата, возило за покривање на поширокиот регион или барем покривање на патните трошоци кога снимаме надвор од Штип“.

Струмица, новинар

„Како национален сервис, сметам дека без дописна мрежа се губи статусот на национален сервис на граѓаните и останува само интересот на одредена целна група без широка маса. Статусот на дописниците кои не би биле само по еден од регион, туку 2-3 кои ќе го покриваат целиот регион, треба да биде вработувањето и овозможување на услови за работа.“

Велес, новинар

„Со вработување на неопределено време“.

Велес, снимател

„Потребни се решенија за работниот однос на неопределено работно време“

Прилеп, новинар

„Дописниците да бидат повеќе информирани за состојбите и положбата на новинарите и да бидат поактивно вклучени во решавањето на важни

прашања. Соодветна награда за квалитетно и навремено информирање при подготвувањето на оригинални теми согласно искуството.“

Битола, новинар

„Со оглед на тоа што ги покривам и општините Демир Хисар, Могила и Новаци, односно поголема регионална територија од примарно значење е да се добие службено возило или пак да се покријат трошоците за превоз, нешто што досега не е пракса. И работата од дома создава тешкотии. Според мене недостасуваат и некогашните лектори во редакцијата за да не се прават некои јазични грешки. Но, сепак најалармантно е решавањето со превозот за да може да се покриваат настаните и во соседните општини.“

Битола, снимател

„Немам некој конкретен одговор, оваа проблематика е широка и голема за анализа.“

Охрид, новинар

„Иако според новинарските чиновници, дописниците го имаат истиот статус со колегите од Скопје сепак на нив со години се гледа со некое потценување. Додека колегите имаат слободни денови во текот на неделата, дописниците се на располагање седум дена неделно, а колку што мене ми е познато повеќе од 20 години никој од дописниците не добил варијабилна без разлика на бројот на прилозите и нивниот квалитет. Тоа беше особено видливо во текот на изминатата година кога поради пандемијата новинарите во Скопје одеа на работа секој втор ден и им беа поделени варијабилни, додека за дописниците немаше ниту еден убав збор иако секојдневно испраќаа извештаи од дневни настани или прилози.“

Охрид - Струга, снимател

„Ние како дописници сме изземени од сите благодети кои може да се добијат

во Скопје, во смисла на информации, обуки, предизвици за напредување во кариерата. Ние сме врзани само за прилози од местото каде што живееме и тука застанува сè, значи сè едно исто.“

Струга - Охрид, новинар

„Статусот може да се подобри само со трансформација на работниот односно од договор за хонорарен ангажман во договор на неопределено работно време. На тој начин и ние би ги уживале сите работнички права почнувајќи од достоинствена плата, здравствено и пензиско осигурување, користење на боледување, одмор, сигурност итн.“

4. Што треба да биде приоритет за подобрување на состојбата (опрема, едукација, дали центрите имаат обезбедено простории)?

Куманово, новинар

„Освен вработување на дописниците кои изминатата година активно известуваа за пандемијата, но и за сите локални предизвици, настани мислам дека е важно да се овозможи и простор во кој што ќе се работи, канцеларија на МРТ која засега ја нема, а која ќе е биде навистина значајна и за програмата во живо, особено при лошите временски услови. Во моментов работиме од дома. По заложбата на ЗНМ, Општина Куманово одреди просторија која новинарите може да ја користат, меѓутоа таа се наоѓа во салата за венчавки и е со лош пристап па сè уште никој од новинарите не ја користи. За навремено, објективно и професионално известување неопходно е да се одвојат и трошоци за превоз, бидејќи дописниците покриваат плански регион, гранични премини, а тоа досега се прави на нивен товар и со нивен автомобил.“

Куманово, снимател

„Секако дека едукацијата и доусовршувањето не треба никогаш да престанат и апсолутно би требало да има почести организирани средби со новинарите и снимателите заради размена на искуствата. Во најава беше опремување на просторија за нас, како дописници на МРТ но, заради корона вирусот тоа е ставено во втор план и се надеваме на скоро решавање на овој проблем. Користиме сопствени возила за одење на терен и тоа нема да нè спречи и понатаму да работиме квалитетно.“

Штип, новинар

„Опремата за снимање е добра, студиото е солидно опремено, но ретко се користи и недостига канцелариски мебел за да се користи како дописен центар“

Струмица, новинар

„Конкретно, нашата редакција е само за Струмица, а сакаме да бидеме регионални за да можеме да опфатиме повеќе теми и информации. И за да ја пренесеме сликата од регионот, потребно е да се изнајде начин за исплата барем на гориво. Опрема имаме доволно, дури и цел регион да го покриеме, студиото и просториите за работа се комплетираат.“

Велес, новинар

„Простории за работа. Се работи од дома, се користи приватно возило, а за гориво плаќаме заеднички со снимателот. Телефонската сметка ја плаќам лично.“

Велес, снимател

„Работна просторија, која постои и е во сопственост на МРТ, но не е ставена во функција. Потребни се само бироа и интернет.“

Прилеп, новинар

„Почнати се подготовки за реновирање на просторот што го има МРТ во Прилеп за да биде студио. Состојбата ќе се подобри доколку екипата на располагање има возило, а новата и дополнителна опрема секогаш е добредојдена и соодветна за МРТ како јавен сервис, секако влијае на квалитетот на работата“

Битола, новинар

„За воља на вистината од неодамна имаме комплет нова модерна техника со можност за линковско вклучување. Едукацијата никогаш не е на одмет а, со обезбедување на некој соодветен простор убеден сум дека статусот на Битола како еден од трите дописни центри ќе биде на една повисока професионална поставеност, зголемена ефективност и квалитет во условите за работа.“

Битола, снимател

„Конкретно во Битола немаме обезбедено простор. Колку што сум запознат во Штип има а, во Охрид и Прилеп се во завршна фаза. Секој работи од дома. Не треба кој знае каков простор, една просторија како канцаларија и уште една просторија како мини студио каде би можеле да снимаме разговори и да кажеме емисии. Тоа може да се реализира, само треба малку воља и ангажирање.“

Охрид, новинар

„Опремата со која сега располагаме е можеби најдобрата со која сум ги реализирал работните задачи од почетокот на моето вработување и во однос на ова прашање немам никакви забелешки. Сепак за да се подобри ефикасноста во работењето се потребни соодветни простории и се разбира студио. Како што сум неофицијално информиран се подготвува студио во

хотелот на МРТ кој е на 8 километри од Охрид, но не ми е познато зошто за таа намена не е реконструиран објектот на МРТ кој се наоѓа во центарот на градот. Што се однесува на обуките за новинарите, како долгогодишен дописник сметам дека тие се неопходни за младите колеги-дописници, а можеби и за нас постарите. Особено тоа се однесува на начинот како треба да се известува за МРТ која секогаш имала поинаков пристап за разлика од приватните телевизиски куќи. Треба да се обрне особено внимание при користењето на македонскиот литературен јазик. Поради тоа во Дописната редакција мора да има лектор кој ќе врши проверка на текстовите пред тие да се читаат. Така беше некогаш и сметам дека тоа искуство од минатото ќе придонесе кон зголемување на квалитетот на работата.“

Охрид – Струга, снимател

„МРТ беше поим за медиум со свое дописништво, вработени и еднакви услови за работа како колегите во Скопје. Тоа траеше сè додека не се затвори дописниот центар па така, ние дописниците работиме од дома, трошиме сè што е наше за да ги реализираме задолженијата од надлежните: интернет, возило и уште многу други работи кои никој не ги забележува во текот на нашата работа. Би можело уште многу да се пишува на оваа тема, но се надевам дека ова ќе биде само еден почеток за да се подобрат нештата. Искрено се надевам“.

Струга – Охрид, новинар

„Според мене, приоритет треба да биде решавање на нашиот статус, а понатаму и простории за работа и враќање на програмата по градови. Најавено е обезбедување на простории, но сè уште нема. Јас би напоменала дека опрема имаме. Во однос на едукација поголемиот дел од нас имаат долгогодишно работно искуство како новинари и дописници. Потребен ни е превоз, јас секојдневно патувам на снимање со мој автомобил без никаков надоместок за гориво“.

Од анкетата може да се извлече заклучок дека во 10 центри каде што јавниот сервис има ангажирано дописници, не може да се дефинираат како „дописни центри“ заради тоа што тие не се комплетни ниту со простор, ниту со средства за работа (возило, монтажни единици, компјутери, итн.) ниту пак се комплетни во однос на постојани вработени со договори на неопределено време, а нема ниту технички кадар.

Иако со десетте центри кои во моментот функционираат во МТВ, јавниот сервис предничи пред другите национални телевизии според бројот на ангажирани новинари и сниматели, сепак загрижувачки е фактот што само четворица од нив, тројца новинари и еден снимател (Битола, Охрид, Прилеп) имаат решен работен статус на вработени, додека другите се ангажирани хонорарно. Вработувањето на неопределено време речиси сите од нив го дефинираат како клучно за подобрување на нивната позиција како дописници. Дел од нив сметаат дека со договор на неопределено време тие не само што ќе добијат социјално и здравствено осигурување туку таквата нивна позиција ќе ги направи уште поодговорни, попрофесионални и поефикасни во извршувањето на работните задачи. Во однос на подобрувањето на условите за работа, тие главно го посочуваат немањето на соодветни простории за работа, затоа што наместо да работат во своите домови и да користат сопствени ресурси, ќе имаат каде да ги подготвуваат прилозите и да бидат поекспедитивни во испраќањето на извештаите. Дел од нив упатуваат на можноста МРТ да ги реновира постојните објекти кои ги има во своја сопственост, а не да отвора нови бидејќи тоа би подразбирало трошоци и поголема оддалеченост од централните подрачја (на пример Охрид). Неопходни им се возила за да можат полесно да ги покриваат настаните во другите општини. Речиси сите на кои МТВ им дала на располагање техника за работа ја оценија истата како соодветна и побараа можност за постојана надградба и едукација.

ИМА ЛИ ПОТРЕБА ОД ДОПИСНИЧКИТЕ ЦЕНТРИ?

Дописниците припаѓаат на различни плански региони. Од граѓаните кои живеат во секој од тие плански региони во државната каса се слева одредена сума на средства, од каде потоа се одделува процент за МРТ. Во следните табели е прикажана наплатата на даноци за измината, 2020 година (учество на РД/ДГДО во вкупна наплата на даноци) по регионални дирекции на УЈП.

Наплата на даноците по регионални дирекции во периодот јануари-декември 2020 година е следна:³

Вид данок:	Вкупно	РД Скопје	РД Битола	РД Прилеп	РД Струмица	РД Тетово	РД Штип	ДГДО
ДД	10,496,394,182	3,654,325,480	457,928,805	476,872,946	365,989,194	392,046,713	388,285,631	4,760,945,415
ДЛД	18,625,415,466	8,831,197,109	1,417,374,214	928,622,133	842,347,872	1,076,541,823	1,290,921,268	4,238,411,046
ДДВ	46,892,806,448	15,732,495,003	1,837,645,859	247,453,853	359,845,139	1,593,604,814	1,827,058,479	25,294,703,302
Вкупно	76,014,616,096	28,218,017,592	3,712,948,877	1,652,948,932	1,568,182,206	3,062,193,349	3,506,265,377	34,294,059,762
Учество	100.00%	37.12%	4.88%	2.17%	2.06%	4.03%	4.61%	45.12%

Учеството во наплатата на даноци по РД/ДГДО е следна:

- **45.12% од големите даночни обврзници кои се администрираат преку Дирекција за големи даночни обврзници (ДГДО)**
- **37.12% од обврзниците од Регионалната дирекција Скопје**
- **17.76% вкупно од останатите регионални дирекции**

*Во ДГДО припаѓаат даночни обврзници од сите региони.

³ УЈП – податоци за потребите на анализата на ЗНМ, 2.04.2021г.

Даночни обврзници на данокот на личен доход се физички лица кои доходот го остваруваат во земјата и во странство.

Во 2020 година е наплатен данок на личен доход во износ од **18,625,415,466 денари**. По регионални дирекции е распореден и тоа:

- ▶ **Регионална дирекција Скопје** во износ од 8,831,197,109 денари
- ▶ **Регионална дирекција Битола** во износ од 1,417,374,214 денари под оваа дирекција спаѓаат и даночните одделенија во **Охрид и Струга**.
- ▶ **Регионална дирекција Прилеп** во износ од 928,622,133 денари
- ▶ **Регионална дирекција Струмица** во износ од 842,347,872 денари
- ▶ **Регионална дирекција Тетово** во износ од 1,076,541,823 денари
- ▶ **Регионална дирекција Штип** во износ од 1,290,921,268 денари
- ▶ **Дирекција за големи даночни обврзници** во износ од 4,238,411,046 денари (со напомена дека **Дирекцијата за големи даночни обврзници ги опслужува големите даночни обврзници од територија на цела РСМ.**)

Учеството на пооделните видови даноци во вкупната наплата на даноци е следна:

- ▶ **Данокот на личен доход** учествува со 24,2%.
- ▶ **Данок на добивка** учествува со 13.8% и
- ▶ **Данокот на додадена вредност** учествува со 61,7% (**тука треба да се има во предвид дека ДДВ е општ потрошувачки данок кој паѓа на товар на крајната потрошувачка**).

Доколку ги споредиме, на пример износите од Скопје од 8,831,197,109 денари и од Штип 1,290,921,268 денари ќе добиеме сооднос на 6,8 спрема 1. Тоа значи дека насекои 6,8 новинари вработени во Скопје во првиот програмски сервис

на МТВ, во Штип треба да има еден. Но, реалноста не е таква, вработените новинари во информативна редакција ја надминуваат неколкукратно ова бројка од 6,8 новинари, а во Штип имаме само еден дописник кој е задолжен да известува и за други населени места. Ваквата споредба не е само чиста математичка операција, туку добар показател за оправданоста на барањето во дописниот центар да има најмалку три вработени новинари. Граѓаните од Штип и околината учествуваат со одредена сума во буџетот на државата од каде се одделуваат средства за јавниот сервис. Граѓани имаат свои секојдневни проблеми со кои се соочуваат од сите области на живеењето за кои имаат потреба да бидат актуелизирани во пошироката заедница и пред централните власти токму преку јавниот сервис чија задача е да работи за јавно добро и за јавен интерес.

Ако ги погледнеме резултатите од Истражувањето од 2017 година кое го спроведе ЗНМ за источниот регион согледуваме дека дури и сега во 2021 година, состојбата не е многу променета во однос на покривањето со дописници од овој регион. Во истражувањето за социо-економската состојба на дописниците од истокот⁴ меѓу другото поради значењето на МРТ како јавен сервис и неговата композитна улога во медиумскиот простор, се третираше податоци за бројот на вработени (вкупно во МРТ како и во радиодифузните региони Д2, Д3 и Д4), состојбата со дописната мрежа, висината на приходите кои им се исплаќаат – плата, хонорари, патни трошоци, техничката опременост на дописниците, користењето на службени возила, бројот на сниматели и техничари. Во регионот кој бил предмет на истражувањето (Радифузните региони Д2, Д3 и Д4, или Источниот, Југоисточниот и Североисточниот плански регион), според податоците од 2008 година (официјални податоци според Државниот завод за статистика), бројот на населението е вкупно 526.866 жители. Во овој регион, МРТ имала вкупно тројца (3) дописници во Куманово (го покриваат и Кратово), во Крива

⁴ www.star.znm.org.mk/wp-content/uploads/2016/03/Социо-економската-положба-на-новинарите-во-Источна-Македонија.pdf, преземено 30.03.2021

Паланка и во Струмица (покриваат и Гевгелија, Дојран, Богданци, Валандово и Радовиш).

Овие дописници биле ангажирани само за Македонско радио, што значи дека Македонската телевизија немала ниту еден дописник од регионот. Иако имаат свои простории во Струмица, на ул. „Маршал Тито“ и во Штип, на плоштадот „Слобода“, не се користат. Во Штип, просториите се издадени под кирија на угостителски субјект. Дописната мрежа на МРТ нема службени возила за дописниците, а надоместокот за патен превоз е пресметан во бруто платата како кај сите вработени, а за подалечни релации се обезбедуваат патни налози. Ова значи дека дописникот од Струмица треба да се снајде како знае и умее и да стигне до Радовиш, Дојран, Валандово, Гевгелија или Богданци односно да користи сопствено возило или автобус.

Во подобра ситуација бил дописникот од Крива Паланка, бидејќи покривал само Крива Паланка, а дописникот од Куманово морал во сопствена режија да патува до Кратово. До Штип, Свети Николе, Кочани, Веница, Берово, Пехчево, Делчево, Македонска Каменица, не патува никој, бидејќи МРТ практично не го покривал овој регион со ниту еден дописник. Просечната бруто плата на тројцата вработени новинари во ЈП МРТ во радиодифузните региони Д2, Д3 и Д4 (во Струмица, Куманово и Крива Паланка) изнесувала 34.298,00 денари, а просечната нето плата изнесувала 23.140,00 денари. Според податоците од последниот попис од 2002 година, во регионот кој бил предмет на истражувањето, имало вкупно 150.950 домаќинства. Од нив, по основ на радиодифузна такса (под претпоставка наплатата да е 100 %) се собирале 28.680.500 денари (466.349 евра) секој месец. Во сумата не е вклучен делот од средствата кој го издвојуваат фирмите регистрирани во регионот. Во истиот регион, врз основа на платите на тројца новинари –

дописници на Македонското радио се исплаќале вкупно 102.894 денари (1.673 евра).

МРТ има најголем број на вработени од сите медиуми во Македонија, но Источна Македонија ја „покрива“ со помалку вработени и од најсиромашната локална телевизија во регионот. И тогаш како и сега, соодносот со новинари вработени во МРТ и ангажранте дописници бил идентичен со сегашната состојба. На пример, заклучно со месец февруари 2017 година биле евидентирани вкупно 863 вработени, од нив 230 се новинари. Од тие 230, само тројца (3) се од радиодифузните региони Д2, Д3 и Д4. Според сите овие податоци, се потврдува дека Македонската радиотелевизија од ниту еден аспект не ја исполнувал својата обврска за покривање на речиси половина од територијата на Р. С. Македонија.

СПОРЕДБЕНА СОСТОЈБА СО РТ СРБИЈА

Радио телевизија Србија своите дописнички пунктови како што таму ги нарекуваат, ги отворила во 1958 како дописничка мрежа на тогашната РТБ. Од тогаш неколкупати тие биле укинувани и отворани бидејќи раководството ја согледало улогата што ја имаат за информирање за виталните состојби во секој дел од земјата и потребите на населението. Сега РТС има вкупно 26 дописнички центри во речиси сите региони од земјата. Од дописничкиот центар во Врање, Лесковац, Јагодина, Ниш, Крагуевац, Лозница, Нови Пазар, Панчево, Пожаревац, Смедерево до Ужице, Шабац и уште десетина други, не вклучувајќи ги тука дописничките центри на РТ Војводина.⁵ Во овие центри, иако сè уште по да го наречеме социјалистички

⁵ <https://www.rts.rs/page/tv/ci/story/18/rts2/4152619/trezor.html?fbclid=IwAR1Yi7p7S75DzYq5cvfOAzjo6AD0ovb-88LUemdtahFZ1M8ghHxDg5OgBBk>, преземено на 27.03.2021

модел, сепак дописниците и техничкиот кадар се во редовен работен однос и со целокупна опрема и возила. Статус на редовно вработени имаат над 200 новинари и друг персонал. РТС ги користи овие дописништва освен за информации во информативната програма за дневни настани и за посебни емисии за животните проблеми, културни случувања, како и за документарни и образовни емисии во кои се рефлектираат потребите на населението од тој регион или случувања поврзани со историски, традиционални вредности за секој од регионите. Една ваква споредба јасно ни укажува дека МРТ е можеби со најслабо развиена дописничка мрежа од јавните сервиси и во опкружувањето.

Овие истражувања и податоците од последната анализа во 2021 за состојбата со центарот во Штип која се пресликува во сите дописни центри се уште посилен показател дека заложбите на ЗНМ за зајакнувањето на дописничката мрежа на МРТ и вработувањата на новинари и сниматели, како и монтажери во дописните центри се сосема оправдана цел која треба да влезе во петгодишната стратегија како дел од приоритетните реформи. Ова е во насока и поткрепа на водечките начела кои се однесуваат на улогата на јавниот медиумски сервис во информациското општество. За еден јавен сервис навистина да ја извршува својата улога, на прво место треба да ги почитува следните клучни елементи, односно треба да биде: универзален јавен сервис – сервис на сите категории на граѓани, независен јавен сервис - сервис во служба на граѓаните, квалитетен јавен сервис – програмски содржини со највисок квалитет, разновидни програмски содржини – програмски содржини што ќе придонесат кон кохезијата на општеството.

РАЗВОЈОТ НА ДОПИСНИЧКАТА МРЕЖА НА МРТ ВО ПЕТГОДИШНАТА СТРАТЕГИЈА НА ЈАВНИОТ СЕРВИС

По упатените барања на ЗНМ за создавање рамка и вклучување на развојот на дописничката мрежа во петгодишната стратегија на јавниот сервис, Програмскиот совет на Македонската радио телевизија на седницата одржана на 23 март ја усвои петгодишната стратегија за развој на македонската радио телевизија. Во четвртата глава како посебна алинеа се утврдени активностите што ќе ги преземе МТВ. „Во претстојните пет години, Дописничката мрежа на МРТ треба да стане стабилен информативен центар којшто ќе ги „храни“ програмските сервиси на МРТ со најразлични содржини од типот на дневни настани, информации од социјалниот живот, локалната самоуправа, настани од јавен интерес и слично. Во периодот од следните пет години, МРТ треба да посвети особено внимание на јакнењето на човечките и техничките капацитети на Дописничката мрежа заради нејзино стабилизирање, опстојување и прераснување во самостојни студија.

Со оформување на Дописничката мрежа на МРТ, најнапред програмските сервиси ќе се снабдуваат со информации и вести од другите региони во државата надвор од Скопје, а подоцна би можело да се подготвуваат самостојни емисии, отворени програми и преноси на настани за потребите на сите програмски сервиси на МРТ. Имено, во следните пет години претстои развој на дописничките центри и тоа обезбедување на простор и возило, три вработени новинари, два камермана и еден монтажер за секој дописнички центар во државата. Исто така, во наредните пет години се планира отворање на дописнички центри од најголемите светски центри – Вашингтон, Брисел итн.“⁶

⁶ <http://mrt.com.mk/node/61932>, преземено на 29.03.2021

ЗАКЛУЧОК

Со ова МРТ ги прифати сугестиите и барањата на ЗНМ во однос на бројот на вработени новинари, сниматели и монтажери и опремување на центрите просторно, технички и со возила. Иако се побараа минимум двајца новинари, снимател и монтажер, во стратегијата МРТ предвидува секој центар да има по тројца новинари, двајца сниматели и еден монтажер што преставува добра заложба. Се планираат дописни центри и од светските центри што би значело и директно информирање за важните светските збиднувања. МРТ сепак ќе треба да дефинира критериуми за вработување на новинарскиот и техничкиот кадар. Имајќи ја предвид општествената одговорност што ја има јавниот сервис тој ќе треба да постави високи критериуми при вработувањето на кадрите особено за новинарите. Со овие критериуми ќе се оневозможи вработување на партиски кадри или кадри во спрега со различни центри на моќ и влијанија како што се политичките партии, бизнис или други елити, заради елиминирање на подоцнежна рефлексивна врз медиумскиот производ токму од овие центри на моќ. Со тоа МРТ ќе гарантира независно, објективно и непристрасно новинарство и производство на „урнек содржини“ за професионално и етичко новинарство.

Развојот на дописничката мрежа е значаен сегмент од целокупната реформа во МРТ преку кои ќе се овозможат услови за позитивни промени во јавниот сервис и кои ќе бидат од полза за јавноста и целата медиумска сфера. МРТ е јавно претпријатие кое треба да работи независно од кој било државен орган, друго јавно правно лице или трговско друштво, а уредувачката и деловната политика на МРТ треба да биде непристрасна кон нив. МРТ има три улоги односно да ги информира граѓаните на објективен и професионален начин, да ги едуцира и забавува и не само во Скопје, туку низ целата држава.

Здружение на новинарите на Македонија